

Bogdan Petriceicu Hasdeu, personalitate a culturii si a literaturii romane

Spirit enciclopedic in descendenta lui Dimitrie Cantemir si alui Ion Heliade Radulescu, poliglot B.P.Hasdeu a dominat prin vocatia universalitatii cea de-a doua jumatate a secolului al XIX-lea, ca reprezentant al gandirii stiintifice umaniste, insetat de cunoastere si creatie. El a deschis drumuri in filologie, folcloristica, istorie, asezand cercetarea acestor domenii intr-un cadru care nu se va schimba multa vreme.

A desfasurat o prodigioasa activitate gazetareasca, fiind initiatorul a numeroase reviste si ziare: "Romania" (1858), "Foaia de istorie romana", "Foaia de istorie si literatura" (1860), "Lumina", "Foaia umoristica Aghiuta" (1863), "Arhiva istorica", "Satyrul" (1866), "Traian", "Columna lui Traian" (1870), "Revista noua" (1877) s.a.

Principalele sale lucrari, concepute initial in dimensiuni uriase, au ramas, din pacate, neterminate. Cu toate acestea Hasdeu poate fi considerat parintele filologiei romanesti moderne. El este cel care formuleaza teoria substratului dacic, proiecteaza si realizeaza primele trei volume din "Etymologicum Magnum Romaniae" (dictionar al limbii romane ramas la cuvantul "barbat"). In lucrarea "Principie de lingvistica" este inclusa teoria privitoare la circulatia cuvintelor, criteriu de apreciere a individualitatii unei limbi. Din vasta culegere de studii asupra limbii si culturii populare vechi intitulata "Cuvente den batrani" au aparut doar doua volume si introducerea la cel de-al treilea. Hasdeu studiaza in aceeasi lucrare folclorul din perspectiva comparatista, extinzandu-si cercetarile pana in spatiul iranian si sanscrit. Dealtfel, se pare ca Hasdeu este primul care foloseste termenul de "folclor" in cultura romana, si il defineste ca totalitatea culturii populare, in stransa legatura cu etnografia. Tot el este cel care a scris "Arhiva istorica a Romaniei" ce cuprinde culegeri stiintifice de documente istorice, filologice, literare nationale si internationale.

Ca istoric, este autorul monografiei "Ioan-Voda cel Cumplit", evocare a unui destin dramatic din trecutul nostru, ce impune prin curajul si demnitatea sa. Lucrarea "Istoria critica a romanilor", proiectata in cel putin cinci volume, a aparut numai intr-un volum si partea intai din cel de-al doilea, fiind o ampla sinteza a istoriei si civilizatiei romane.

In domeniul literaturii beletristice a scris nuvela "Duduca Mamuca", republicata ulterior sub titlul "Micuta", dar si un fragment dintr-un proiectat roman istoric: "Ursita". A scris versuri romantice, meditative. In creatia dramatica a lasat comedia "Trei crai de la Rasarit" si drama "Razvan si Vidra". (1867)

Prima drama romantica de inspiratie istorica, "Razvan si Vidra" prezinta o viziune pasoptista asupra trecutului, in spiritul ideilor "Introdectiei" la "Dacia literara". Punctul de plecare l-a constituit un articol al lui Balcescu despre Razvan-Voda, publicat postum in "Romania literara" (1852).

Destinul lui Razvan, tigan rob eliberat, este cel al unui erou romantic de exceptie, evoluand in situatii de exceptie. El va cunoaste de-a lungul celor cinci canturi, cu titluri

semnificative ("Un rob pentr-un galben", "Razbunarea", "Nepoata lui Motoc", "Inca un pas", "Marirea"), bucuria maririi, dar si amaraciunea caderii. Proiectat pe fundalul socio-politic al veacului al XVI-lea, Razvan urca treapta cu treapta spre devenirea sa: este mai intai ofiter de haiduci, apoi ofiter in armata leseasca, hatman si in final domn. Lupta impotriva prejudecatilor epocii, constituie principalul element al conflictului dramatic de esenta estica si psihologica, adaugandu-se celui social. Pe masura desfasurarii actiunii, conflictul social (boieri-popor-domn) ramane in umbra, conturandu-se din ce in ce mai sustinut cel psihologic, personajel devenind mai complexe si mai individualizate.

Piesa apeleaza la o serie de conventii si teme cunoscute cititorului din literatura romantica anterioara. Gasim astfel, in piesa, tema saracului imbogatit din intamplare care refuza bogatia, a stapanului devenit robul robului sau, a celui umil si dispretuit care se ridica datorita meritelor sale proprii, a razbunarii prin bunatate, etc. Pentru descrierea si realizarea scenica a acestor situatii dramatice romantice, autorul utilizeaza procedee retorice, in general declamative si bazate pe exagerari, pe o viziune hiperbolica a realitatii. Unul dintre cele mai frecvente procedee este "repetitia", cu diversele ei variante: repetitia unui cuvint ("caci tu, tu ai fost pricina..."), a unui grup de cuvinte la inceputul unei sintagme sau propozitii dintr-un sir de acelasi fel ("Nici un sprijin, nici un reazam, nici un scut..."), repetitia unui cuvint prin unul sau mai multe sinonime ("Si-l intinde, si-l anina, si-l agata.") sau reluarea unui cuvint de la sfarsitul unui vers la inceputul urmatorului.

Razvan, personajul principal, este construit in viziune populara, ca un luptator legendar pentru dreptate, suferinta personala topindu-se in razvratirea sociala. Ca erou romantic, el este structurat contradictoriu, inzestrat cu calitati de exceptie, de care este constient dar neputincios in afirmarea lor, apasat de prejudecatile ce-i ignora virtutile. Astfel, el este generos, modest, are sentimentul responsabilitatii, dragoste de semeni, sete de libertate, dezaprobare fata de stapanitorii haini pe care ii uraste, are spiritul datoriei, o iubire patimasa pentru Vidra, si un patriotism fierbinte ("Fie paine cat de rea/Tot mai dulce mi se pare/Cand o stiu din tara mea!"); slabiciunea pentru putere si marire, sub influenta Vidrei, duc la caderea fulgeratoare cu sentimentul inferioritatii rasiale ("Tigan!...Tigan!...").

Hasdeu imbogateste literatura romana cu un personaj feminin de referinta, reflectand ideile inaintate ale autorului. Vidra este un personaj complex, viguros, o femeie voluntara, ambitioasa, cu gustul maririi. Apartinand neamului "acelui groaznec barbat/Care numai c-o-mvancire patru domni a rasturnat" ea infrunta energic prejudecatile sociale si de rasa.

Celelalte personaje sunt impartite in doua "tabere" opuse, pe principul antitezei romantice. Astfel Sbierea, Ganea, Basota sunt robii averii, ai autoritatii feudale subordonata marilor latifundiari; iar la polul opus se afla luptatorii pentru libertate sociala, omenie, demnitate.